

ANALIZA MORBIDITETA U REUMATOLOSKOJ AMBULANTI S OBZIROM NA ZAPOSLENJE

M. Stanišić, M. Roganović, D. Novičić-Šašić,
R. Petrović, D. Gačić, D. Lukačević

Reumatološki institut, Beograd

(Primljeno 28. XII 1984)

Izvršena je analiza 425 bolesnika sukcesivno pregledanih u ambulantama Reumatološkog instituta od strane specijalista reumatologa s namerom da se vidi socijalna i medicinska struktura bolesnika koji se upućuju u jednu specijalizovanu reumatološku ustanovu.

U radu je analiziran morbiditet te je utvrđeno da se najveći postotak oboljenja odnosi na degenerativne promene kičmenog stuba (46%). Radnici iz udruženog rada imali su češće degenerativne promene u odnosu na ostale ispitanike, ali su ređe obolevali od zapaljenskog reumatizma. Analizom apscentizma utvrđeno je da su radnici iz proizvodnog rada procentualno više izostajali s posla nego radnici iz administracije. Radnici iz administracije, međutim, bili su češće hospitalizovani od radnika iz proizvodnih zanimanja.

Reumatske bolesti spadaju među najrasprostranjenije bolesti današnjice, pa su otuda od ogromnog socijalnog i ekonomskog značaja za sva razvijena i civilizovana društva. Iako od ovih bolesti nije pošteđen nijedan sloj društva, od posebnog je ekonomskog interesa obolevanje produktivnog stanovništva. U cilju ispitivanja socijalne strukture bolesnika koji dolaze u jednu reumatološku ambulantu, kao i strukture obolevanja, pristupili smo ovoj analizi, pri kojoj smo posebnu pažnju obratili na zaposlene u udruženom radu.

METOD RADA I SASTAV BOLESNIKA

U ambulantama Reumatološkog instituta u Beogradu, u kojima se svakodnevno pregleda velik broj bolesnika, grupa od šest lekara, u tri uzastopna dana, obavljala je ispitivanje bolesnika prema jedinstvenom

Dijelom saopćeno na 9. kongresu reumatologa Jugoslavije, Zagreb, 19—23. 9. 1984.

za ovu analizu pripremljenom upitniku. Ispitanici su u odnosu na profesiju podeljeni na dve velike grupe: zaposlene u udruženom radu i one koji nisu u radnom odnosu. Zaposleni su potom razvrstani u dve podgrupe, na radnike iz produktivnog rada i na radnike iz administracije. U prvoj podgrupi su posebno analizirani neki profili radnika za koje se formirao utisak da su česti posetioci reumatoloških ambulanti. To su spremačice, građevinski radnici, vozači, nekvalifikovani fizički radnici, dok su svi ostali svrstani pod rubriku industrijski radnici. Administrativni radnici su podeljeni takođe u dve pogrupe: na radnike sa nižom i srednjom školskom spremom i na radnike sa visokom školskom spremom.

Pregledano je 425 bolesnika, 233 žene i 192 muškarca, svih dobni grupa, sa najvećim brojem bolesnika (148) u dobnoj grupi od 45—54 godine, potom 95 bolesnika u dobnim grupama od 55—64 godine, 73 bolesnika od 35 do 44 godine, 15 od 25 do 36 godina, 33 od 65 do 75 godina, 16 od 15 do 24 godine, preko 75 godina bilo je 12, a onih s manje od 15 godina samo tri bolesnika.

Bolesnici su dolazili uglavnom sa teritorije grada Beograda (80 %), a ređe sa drugih teritorija (iz Srbije 17 % i ostalih republika 3 % bolesnika). Ovaj odnos među hospitalnim bolesnicima u Institutu je drugačiji i u 1983 godini sa teritorija van Beograda lečeno je 42 % bolesnika. Bolesnici sa teritorije grada Beograda češće su dolazili iz onih opština u kojima većinom stanuju radnici iz proizvodnog rada (Palilula, Čukarica, Voždovac), nego iz opština iz centra grada. Tako iz opštine (Savski Venac) na kojoj se nalazi Institut bilo je najmanje bolesnika.

Najzastupljeniji su bili radnici iz udruženog rada (243), a potom penzioneri (82), pa domaćice (66), poljoprivrednici (21) i ostali (13). Među radnicima iz udruženog rada bilo je 175 onih iz proizvodnog rada i 68 administrativnih radnika. Među prvima najviše je bilo industrijskih radnika (93), nekvalifikovanih fizičkih radnika (38), pa građevinskih radnika (19), spremačica (15) i vozača (10). Od 68 administrativnih radnika u podgrupi sa nižom i srednjom školskom spremom bilo je 44 i sa visokom 24 radnika.

PRVI I PONOVI PREGLEDI

Najveći broj bolesnika bio je upućen od lekara opšte medicine (203), a zatim od raznih specijalista (150) i lekarskih komisija (25). Izvestan broj bolesnika (52) primljen je bez lekarskih uputa. To su bili uglavnom hronični bolesnici na dužem ambulantom lečenju, bilo zbog neophodnih kontrola u toku terapije zlatom, penicilaminom i citostaticima, bilo zbog konsultacije o proceni stanja bolesti i uputstava o daljem lečenju. Bolesnici su najčešće bili upućivani radi konsultativnih pregleda, ocene radne sposobnosti, mišljenja za lekarske komisije i o potrebi banjskog lečenja.

Od 425 upućenih bolesnika, prvi put je pregledano 246 ili 58 % bolesnika, dok je 179 ili 42 % bolesnika bilo ranije lečeno u Reumatološkom institutu. Među ovima drugima 97 bolesnika je došlo posle dužeg vremenskog perioda sa recidivima oboljenja zbog kojih su ranije lečeni, a 82 bolesnika su bila u vreme sprovođenja ankete na stalnoj ambulatnoj kontroli.

Bolesnici sa recidivima su posebno analizirani. Nađeno je da su to uglavnom bili radnici iz proizvodnog rada i penzioneri, a ređe službenici i domaćice. Zapaženo je da radnici nekih profila dolaze češće na kontrolne preglede. Tako je sa recidivima došlo 63 % svih građevinskih radnika, 60 % spremačica, dok su se zbog recidiva ređe javljali vozači (30 %) i administrativni službenici (21 %).

OPŠTA ANALIZA MORBIDITETA

Analiza morbiditeta (tabela 1) je pokazala da su u 218 bolesnika dijagnostikovana degenerativna oboljenja kičmenog stuba i perifernih zglobova. Na drugom mestu nalazi se 77 bolesnika sa raznim zapaljenskim reumatskim bolestima. Na trećem mestu su oboljenja od vanzglobnog reumatizma sa 37 bolesnika i na kraju 9 bolesnika sa ostalim oboljenjima. Nereumatska oboljenja su dijagnostikovana u 14 bolesnika. Normalan nalaz je nađen takođe u 16 bolesnika, dok u 24 bolesnika dijagnoza nije postavljena na prvom i ponovnom pregledu, te je bilo potrebno dalje praćenje i dopunsko ispitivanje u ambulatnim ili hospitalnim uslovima.

Degenerativne bolesti kičmenog stuba bile su četiri puta češće od degenerativnih oboljenja perifernih zglobova. Od 196 bolesnika sa promena na kičmenom stubu najviše njih (103 bolesnika) je imalo lumbalnu lokalizaciju, sa išijalgijom ili bez nje, dok su cervikalnu lokalizaciju imala 62 bolesnika. Na smetnje koje su istovremeno poticale iz više segmenata žalio se 31 bolesnik. Od 52 bolesnika sa artrozama perifernih zglobova u više od polovine bolesnika (29) dijagnostikovana je gonartroza.

Analiza 77 bolesnika sa zapaljenskim reumatizmom je pokazala da je 48 bolesnika bolovalo od reumatoidnog artritisa, 11 bolesnika od seronegativnog artritisa, 9 bolesnika od sistemskih bolesti vezivnog tkiva, 2 bolesnika od hroničnog juvenilnog artritisa, a 4 bolesnika su imala urični artritis. Među bolesnicima sa vanzglobnim reumatizmom (37) najviše je bilo onih sa periartikularnom patologijom ramenog zgloba (21).

MORBIDITET BOLESNIKA IZ UDRUŽENOG RADA

Od 243 bolesnika iz udruženog rada dijagnoza je postavljena u toku prvog pregleda u 138 bolesnika, a u 85 bolesnika posle dopunskih laboratorijskih i/ili rendgenskih analiza. U 20 bolesnika dijagnoza je ostala nejasna i posle ovih pregleda, pa je bila potrebna dalja obrada.

Tabela 1.
Analiza morbiditeta 425 bolesnika

Oboljenje	N	Broj bolesnika		
		Udruženi rad	Van udruženog rada	%
Degenerativna oboljenja				
kičmenog stuba	196	142	54	46,1
cervikalna kičma	62	40	22	
lumbalna kičma	103	82	21	
cervikalno-lumbalna kičma	31	20	11	
Degenerativna oboljenja perifernih zglobova				
generalizovana OA	13	2	11	12,2
gonartroze	29	15	14	
ostale lokalizacije	10	4	6	
Vanzglobni reumatizam				
rame	21	10	11	8,7
ostalo	16	8	8	
Zapaljenski reumatizam				
reumatoidni artritis	48	15	33	18,2
seronegativni artritis	14	7	7	
sistemske bolesti	9	4	5	
hronični juvenilni artritis	2	—	2	
giht	4	2	2	
Ostala reumatska oboljenja	9	6	3	2,1
Oboljenja nedijagnostikovana u toku I i II pregleda	24	15	9	5,6
Nereumatska oboljenja	14	5	9	3,3
Nalaz normalan	16	8	8	3,8
Ukupno	425	234	182	100%

Degenerativna oboljenja kičmenog stuba (spondiloze, spondilartroze, diskopatije, diskartroze, lumbalgije, lumboišijalgije, lumbalni i cervikalni sindromi) nađena su u 142 bolesnika ili u 58 % svih bolesnika iz udruženog rada koji su došli u reumatološku ambulantu. Nasuprot tome ova oboljenja su nađena u 29 % bolesnika koji nisu bili u radnom odnosu. Detaljnija analiza je pokazala da je u osoba iz udruženog rada lumbalna patologija bila dva puta češća od cervikalne (82 : 40 bolesnika), i to u svim profilima zaposlenih sa izuzetkom administrativnih službenika sa nižom i srednjom školskom spremom (većinom daktilografi) i domaćica, koji su se češće žalili na tegobe poreklom iz vratne kičme. Interesantno je da se posle vozača, u kojih je obolevanje lumbalne kičme bio najčešći razlog obraćanja reumatologu (60 %), na drugom mestu nalaze službenici sa visokom školskom spremom (50 %), pa tek potom građevinski radnici (42 %), spremačice (40 %), fizički radnici (26 %), poljoprivrednici (14 %), penzioneri (13 %) i domaćice (9 %).

Degenerativna oboljenja perifernih zglobova su kako je to već izloženo, bila mnogo ređa od degenerativnih bolesti kičmenog stuba. Isto tako broj obolelih od artroze među pacijentima iz udruženog rada bio je mnogo manji od broja obolelih van udruženog rada. Samo 21 ili 9 % bolesnika iz udruženog rada, najviše administrativnih službenika, bolovalo je od ovih oboljenja i to najčešće od gonartroze. Kao što se i očekivalo, degenerativna oboljenja perifernih zglobova najčešće su se javljala u penzionera i domaćica.

Od zapaljenskog reumatizma su ređe obolevali bolesnici iz udruženog rada no bolesnici van udruženog rada (28 : 49), što u procentima za prve iznosi 11,5 %, a za druge 27 % bolesnika. Ova razlika je nastala uglavnom zbog češćeg javljanja reumatoidnog artritisa u domaćica, penzionera i poljoprivrednika. Druga zapaljenska oboljenja — sistemske bolesti i seronegativni artritisi — bila su podjednako zastupljena u obe grupe bolesnika.

Vanzglobni reumatizam bio je podjednako zastupljen u bolesnika iz udruženog rada i onih van njega (18 : 19), uključujući i periartikularnu patologiju ramenog zgloba (10 : 11). Od bolesnika iz udruženog rada od vanzglobnog reumatizma su najčešće obolevali industrijski radnici.

ANALIZA APSENTIZMA

Većina bolesnika iz udruženog rada bila je na bolovanju kada je upućena na pregled reumatologu. Zapravo, od 243 bolesnika 166 ili 68 % bolesnika je bilo na poštadi od rada, pri čemu su osobe iz proizvodnog rada bile procentualno više na bolovanju (74 %) nego bolesnici iz administracije (53 %).

Među proizvodnim zanimanjima na bolovanju je bilo, izraženo u procentima, najviše vozača (90 %), pa fizički nekvalifikovanih radnika (82 %), građevinskih radnika (79 %), industrijskih radnika (71 %) i spremačica (67 %), dok su administrativni radnici nešto ređe bili na bolovanju: 54 % onih sa visokom školskom spremom i 50 % sa nižom i srednjom.

Dužina bolovanja pre upućivanja reumatologu iznosila je u 114 ili 78 % bolesnika manje od mesec dana, i to u 72 bolesnika manje od 15 dana, a u 42 do mesec dana. Preko mesec dana bilo je na bolovanju 39 bolesnika, do 3 meseca 24 bolesnika, do godinu dana 14 bolesnika i preko godinu dana samo jedan bolesnik.

Posle pregleda reumatologa 67 bolesnika je osposobljeno za rad, 12 bolesnika je upućeno invalidskim komisijama sa predlozima za prekvalifikaciju, skraćeno radno vreme ili invalidnost I kategorije.

HOSPITALIZACIJA

Na bolničko lečenje su od ukupno 425 pregledanih bolesnika upućena 43 bolesnika, od kojih 24 iz udruženog rada i 19 van radnog odnosa.

Dijagnoze sa kojima su bolesnici hospitalizovani bile su: hernija diskusa (12), reumatoidni artritis (10), degenerativna oboljenja (8), ankilozirajući spondilitis (3), skleroderma (2), monoartritis nejasne etiologije (2) i po jedan bolesnik sa sistemskim lupusom eritematodesom, Rajte-rovim sindromom i gihtom, vanzglobnim reumatizmom, kao i 2 bolesnika sa nejasnim zapaljenskim oboljenjem.

Svih 12 bolesnika sa hernijom diskusa bilo je iz udruženog rada, češće iz administracije nego iz proizvodnog rada. Nasuprot tome od 10 bolesnika sa reumatoidnim artritisom samo jedan bolesnik je bio iz udruženog rada, dok su svi ostali bili van radnog odnosa. Među hospitalizovanim od degenerativnih oboljenja bila su po četiri bolesnika iz udruženog rada i van udruženog rada.

ZAKLJUČAK

Socijalna struktura pregledanih je pokazala da 57 % bolesnika dolazi iz udruženog rada. Dve trećine njih bilo je na bolovanju prilikom upućivanja na pregled reumatologu. Posle obavljenih pregleda 40 % onih koji su bili na bolovanju osposobljeni su za rad.

Analiza morbiditeta je pokazala da u patologiji ambulantijskih bolesnika dominiraju degenerativna oboljenja, naročito degenerativna oboljenja kičmenog stuba uključujući i intervertebralne diskuse. Ova poslednja oboljenja su bila naročito česta među bolesnicima iz udruženog rada. Nasuprot tome zapaljenska reumatska oboljenja su bila češća u bolesnika van udruženog rada. Ostale grupe reumatskih bolesti bile su ravnomerno raspoređene u ovim dvema grupama bolesnika.

Summary

MORBIDITY ANALYSIS IN A RHEUMATOLOGY CLINIC BY
OCCUPATION AND DIAGNOSIS

An analysis of 425 patients referred to the outpatients department of the Institute for Rheumatology was performed with the intention to find out who these patients were from the social and medical point of view.

The analysed group was composed of 192 (45%) men and 233 (55%) women with the residence in the city of Belgrade and its suburbs (79.5%), on the territory of SR Serbia (17.9%) and in the other republics (2.6%). The patients were referred mostly by general practitioners (205), specialists (150), and health insurance boards (25), with requests for consultative examinations and hospitalization. Out of the total number of 425 patients, 246 were seen for the first time in the department, 82 were on a regular follow-up and 97 patients had been treated earlier in the department.

Among the examined patients there were 175 workers, 68 clerks, 21 farmers, 66 housewives, 82 pensioners and 13 students. The majority were diagnosed as having degenerative spine and disc lesions (196), followed by inflammatory rheumatic diseases (77), peripheral osteoarthritis (52), extra-articular rheumatism (37), miscellaneous rheumatic conditions (9) and normal findings or nonrheumatic diseases (30). Twenty-four patients, who remained undiagnosed, were in need of further medical investigation and follow-up. Out of the 243 patients employed 166 (68.3%) were on sick leave and 21 were hospitalized for further treatment and examination.

*The Institute for Rheumatology,
Belgrade*

*Received for publication
December 28, 1984*